

UOT 37.046.14

TƏHSİL DAVAMLI İNKİŞAFIN MÜHÜM KONPONENTİ KİMİ

¹ORUCOV KAMAL CANƏHMƏD oğlu
²NİYAZOVA AYTƏN AĞAİSA qızı
³ƏSKƏROV AĞAİSA BAYRAMƏLİ oğlu
Sumqayıt Dövlət Universiteti, 1,2,3 - dosent
niyazova.ayten@yandex.ru

“Təhsil millətin gələcəyidir”.
H.Ə.Əliyev

Açar sözlər: təhsil, şəxsiyyət, təfəkkür, fəal öyrətmə, subyekt.

Hər bir millətin mənəvi varlığını onun nümayəndələri təmsil edir. Xalqımız keşməkeşli həyat yollarında, tarixi zərurətdən və siyasi fikir ayrılığından yaranan çətinliklərdən qalibiyyətlə çıxmışdır. Yaxın keçmişimizə nəzər yetirsək, çətinliklərdən çıxmaq yolunu öz əməli fəaliyyəti ilə öyrədən, hər birimiz üçün mənəvi ata səviyyəsinə yüksələn Ulu öndərimiz gənc nəslin təhsil və tərbiyəsinə xüsusi qayğı və diqqət yetirmişdir. Təhsili hər zaman prioritet sahə kimi xüsusi vurğulayaraq, onun inkişafına lazım olan bütün şəraitin yaradılmasını təmin etmişdir. “Təhsil millətin gələcəyidir” deyən Ulu öndər, gənc nəslin şəxsiyyət kimi yetişib, kamil insan səviyyəsinə yüksəlməsində təhsilin rolunu xüsusi qeyd edirdi.

Müstəqil Azərbaycanın memarı Ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: “İndi təhsil sistemində islahatların əsas məqsədi ondan ibarətdir ki, Azərbaycan təhsil sistemi dünya təhsil sisteminin standartlarına uyğunlaşsın”.

Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunda yazılmışdır: “Təhsil – sistemləşdirilmiş bilik, bacarıq, təcrübə və vərdislərin mənimsənilməsi prosesi və onun nəticəsidir”. Hər bir dövlətin və millətin inkişafında onun təhsilinin müstəsna rolu var. Təsəffü deyil ki, Ulu Öndərimiz Heydər Əliyev təhsili “Millətin gələcəyi, müstəqil dövlətin təməli” adlandırmış və demişdir ki, cəmiyyət təhsilsiz yaşaya bilməz. Təhsil həmçinin təkə sistemli təlim müəssisələrində müəllimin rəhbərliyi altında biliklərə yiyələnməni deyil, həm də özünətəhsili əhatə edir. Bura insanların bütün həyatı boyu müxtəlif mənbələrdən yeni məlumatları mənimsəməsi, yeni elmi biliklərə yiyələnməsi daxildir. Təhsil geniş mənada tərbiyənin insanların həyata hazırlanması prosesinin tərkib hissələrindən biridir. [3, s. 5-7]

Təhsil daim inkişaf edən, ehtiyacları anbaan dəyişən zamanla uzlaşmalı, onun tələblərinə cavab verməlidir. Əbəs yerə deməmişlər ki, “Təhsil həyata hazırlıq deyil, təhsil həyatın özüdür (Con Dyui)”. Müasir gəncləri müstəqilliyə alışdırmaq, kamil insan kimi yetişərək, şəxsiyyət kimi formalaşmasını təmin etmək təhsilin ən ümdə vəzifələrindəndir. [2, s. 33]

Ümumi halda təhsilin dövlət, ənənəvi, rasionalizmə əsaslanan, fenomenoloji və qeyri-institusional modelləri məlumdur. [2, s. 260-262] Bu modellərin hər birinin son qayəsi (məhiyyəti) müasir dünyagörüşü, xalqını, vətəninə, millətini sevən, azad fikirli, ədalətli və humanist insan tərbiyə edərək yetişdirməkdən ibarətdir.

Metodist alimlər araşdırmaları ilə sübut etmişlər ki, ölkənin əsas kapitalı təbii resursların zənginliyi və maliyyə imkanları deyil, insanların intellektual potensialı olacaqdır.

İntellektual potensialın formalaşması aşağıda qeyd olunan prioritet istiqamətlərdə aparılmalıdır: millilik, inkişafetdirici təhsil vermə, intensiv təhsil alma və yeni ictimai münasibətlərin tələblərinə cavab verən maliyyə modelinə keçid. [2, s.353-355]

Azərbaycan təhsil sistemində aparılan məqsədyönlü islahatlar nəticəsində təhsil sistemində köklü (əsaslı) dəyişikliklərin aparılması, bu prosesin dünya təhsil sistemində inteqrasiyası, kurikulumun tələblərinə cavab verən fəal iş formaları, yeni təlim texnologiyalarından istifadə imkanlarının müəyyənləşdirilməsi, fənlər üzrə kurikulumların hazırlanması, tədris-təlim prosesinin modernləşdirilməsinə şərait yaradır.

Təhsil sahəsində məlum altı prinsipin həyata keçirilməsi tədris prosesinə yeni baxış və yanaşmanı zəruri edərək, dünya təhsil sisteminin dəyərlərini analiz edərək öyrənməyi və tətbiq etməyi nəzərdə tutur.

Azərbaycan təhsilinin əsas məqsədi dövlət qarşısında öz məsuliyyətini dərk edən, vətənpərvərlik və azərbaycançılıq ideyalarına sadıq olan, müstəqil, yaradıcı vətəndaş və şəxsiyyət tərbiyə etmək, materialist dünyagörüşə, nəzəri və praktik biliklərə malik, məntiqi, yaradıcı və tənqidi təfəkkürlü kadrlar (mütəxəssislər) yetişdirməklə yanaşı, gəncləri kollektivçiliyə, ictimai həyata və əmək fəaliyyətinə hazırlamaqdan ibarətdir.

Bu mənada təhsil sistemində fəaliyyət göstərən pedaqoq müəllimlərin elmi səviyyəsi, yenilikçiliyi, müstəqil düşünmə və qərar qəbul etmə qabiliyyəti, təlim zamanı yarana biləcək halları analiz və sintez etmək bacarığına malik olma hazırlığına daha çox ehtiyac hiss olunur. Əgər müəllimlər özləri zamanın tələbinə uyğun intellektə malik olmasalar, təlim zamanı şagirdlərin şəxsiyyət kimi formalaşması gözlənilən nəticəni verməyəcəkdir.

Müasir təlim metodları ənənəvi təlimdən fərqli olaraq, şagirdlərə obyekt deyil, subyekt kimi yanaşılmasını tövsiyə edir. Məhz belə yanaşma ilə şəxsiyyətin formalaşması haqqında daha dolğun mülahizələr söyləmək olar.

Müasir təhsil sistemində əsasən şagirdlər şəxsiyyət kimi formalaşır, azad düşüncə tərzinə malik, sərbəst formada fikirlərini söyləyən və qərar verə bilən, öz intellektinə güvənci olan, yalnız nəzəri biliyə deyil, həmçinin həyatda ona lazım olan bacarıq və vərdislərə, keyfiyyətlərə yiyələnən, ünsiyyət qurmaqda çətinlik çəkməyən və sağlam düşüncəyə sahib gənc nəsil formalaşır. Təhsilin zamanın, dövlətin təhsil tələbinə, şagirdlərin maraq və tələbatına yönəlməsi, həqiqətən də, məqsədəuyğundur.

Şəxsiyyətin formalaşdırılması daxili və xarici amillərdən asılıdır. Müasir pedaqogika elmində şəxsiyyət bir varlıq kimi biogenetik, sosiogenetik və psixogenetik elementlərin məcmusu hesab edilir. Təbii, müəllim şagird şəxsiyyətinin formalaşması əlamətlərini bilməli, bu sahədə hər zaman düşünməli və onu təkmilləşdirmək yolları haqqında düşünməlidir. Bu əlamətlər sırasına şəxsiyyətin – şüura, nitqə, həyatı təcrübəni mənimsəmək, əmək alətlərini kəşf etmə, istifadə və qoruma bacarığına, təbiəti qorumaq haqqında düşüncə və fəaliyyətə malik olması daxildir. [2, s. 88]

Tədris prosesində müəllim, şəxsiyyətin sabitliyi, tamlığı və fəallığı xarakteristikasını mükəmməl bilməli və inkişaf etdirməlidir.

Görkəmli rus psixoloqu S.Viqotski şəxsiyyətin inkişafı haqqında yazırdı: “Təlimlə inkişaf qarşılıqlı mürəkkəb əlaqədə olmasına baxmayaraq, təlim inkişafdan əvvəl başlayır, dərk etmə elmi anlayışın qarşısından keçir, anlayışlar dərk edildikcə şəxsiyyət inkişaf edir və tərbiyələnilir”. [2, s. 115]

Şəxsiyyətin təşəkkül tapıb formalaşmasında digər amillərlə yanaşı, tərbiyə prosesinin müstəsna dərəcədə böyük rolu vardır. Tərbiyənin əsas vəzifəsi, geniş, mütərəqqi dünyagörüşlü, xeyirxah, mədəni, humanist, fikirlərini arqumentlərlə əsaslandıraraq söyləyə bilən insan yetişdirməkdir.

Müəllim tədris zamanı didaktik, xüsusi və ümumi metodik prinsiplərdən istifadə etməklə, yəni şagirdlərin materialı mənimsəməsində müvafiqlik prinsipini gözləməli, auditoriyada olan şagirdlərin intellektual və qavrama səviyyəsi nəzərə alınmaqla, onların bu bilikləri niyə əldə etməli olduqlarını dərk etmələrinə, eləcə də şagirdlərin şəxsiyyət kimi inkişaf etdirilməsinə nail ola bilər.

Tədris prosesinin aparıcı qüvvəsi fənni tədris edən müəllimdir. Bütün uğurlar məhz onun zəhmətinin nəticəsi və əməyinin məhsuludur. O, bütün elmini, sevgisini, bacarıq və qabiliyyətini şagirdlərinə verir. L.Tolstoy yazmışdır: “Əgər müəllim yalnız işini sevirsə, o, yaxşı müəllim

olacaqdır. Əgər müəllim ata-anası kimi yalnız uşaqları sevirə, o, əvvəlkindən də yaxşı müəllim olacaqdır. Əgər müəllim həm peşəsini, həm də şagirdləri sevirə, o müəllim əsl müəllimdir”. [2, s. 161]

Müəllim peşəsi özünəməxsus bacarıq və vərdişlər tələb edir. Bu sıraya müəllimin şifahi nitqi, fikirlərini aydın formada ifadə edə bilmək bacarığı, ekstremal vəziyyətlərdə çevik manevr etmək qabiliyyəti, auditoriyanı öz ardınca apara bilmək bacarığı, yeni təlim üsullarında tələb olunan fasilitator, “drijor”, “yol göstərmə”, istiqamət vermə, ən önəmlisi, əməkdaşlıq və dinləmə mədəniyyəti və s. daxildir. [4, s. 15]

Qeyd olunanlardan əlavə, hər bir müəllimin pedaqoji qabiliyyəti də mühüm rol oynayır. Metodik ədəbiyyatlarda qabiliyyətlər kimi aşağıdakı meyarlar göstərilir: şəxsi, didaktik, təşkilatçılıq, kommunikativ, pertseptiv, reproduktiv, produktiv, suqquestiv, pedaqoji təxəyyül, müəllimin aktyorluq qabiliyyəti və s.

Xalqın düşünən beyni olan müəllim təbiətin möcüzəsi, şah əsəri olan insanı tarix boyu kamilliyə doğru inkişaf etdirmiş və bu proses indi də davam edir.

Müdrilər müəllim ömrünü yanan şama bənzətmişlər. Lakin bizə elə gəlir ki, müəllim ömrü, həyat dənizində üzən yelkənsiz insan qayıqlarına xoşbəxtlik və səadət yolunu göstərən mayaka bənzədilsəydi, daha düzgün olardı. Tarixin inkişafına müsbət təsir göstərən dahilər də, böyük elmi kəşflər edən alimlər də, öz xalqını, ədəbiyyat və mədəniyyətini dünyada tanıdan sənətkarlar da, vətənin yolunda canlarından keçən qəhrəmanlar da, ilk növbədə öz müəllimlərinə minnətdar olmalıdır. Həqiqətən, qədərbilən xalqımız hər zaman müəllim şəxsiyyətinə, müəllim peşəsinə böyük hörmət və ehtiram göstərir. [1, s. 33-34]

Azərbaycan müəllimləri çox yaxşı dərk edirlər ki, xalqımızın gələcək inkişafı bu gün orta ümumtəhsil məktəblərində təhsil alan fidan balalardan asılıdır. Həqiqətən, o xalq xoşbəxtkdir ki, onun yaxşı, peşəkar, vətənpərvər və humanist müəllimləri var. İstənilən peşə sahibi nail olduğu uğurlara görə, ilk növbədə, öz müəllimlərinə minnətdar olmalıdır. Hər bir kapital zaman keçdikcə müəyyən qədər öz dəyərini itirir.

Yalnız düşünən beyinlərin idarə etdiyi təhsil daimi və əbədidir. Təhsil bazis olaraq elə özül üzərində qurulmuşdur ki, nə qədər əlavələr edilsə də, kök dəyişməz qalır. Müəllim insanın ömür yolunu nura qərç edən qüvvədir. O, işıq saçan çıraq, insanları isidən ocaq, fəaliyyəti boyu yalnız haqq və ədalətdən danışan, hamıya eyni nəzərlə baxan, insanlara səadət və xoşbəxtlik yolu göstərən bir meyardır.

Məhəmməd peyğəmbər (S.Ə.S.) demişdir: “Sizə bilik öyrədən adamı da böyük sayın, uca tutun, bilik öyrətdiyiniz adamı da” [1, s. 33].

Bu anlamda təhsil alanların mənəvi və fiziki yüklənmələrini nizama salmaq, daha optimal yolların tapılması ilə şagirdlərin əlavə yüklənmələrdən azad edilməsi daim metodist mütəxəssislərin tədqiqat sahəsi olaraq qalır. Dünya təcrübəsinə istinad edərək orta ümumtəhsil məktəblərində şagirdlərin əlavə yüklənmələrinin qarşısını almaq məqsədilə təhsilin müddətinin dəyişilməsi ölkəmizdə də müzakirə olunmaqdadır. Bu haqda bəzi mülahizələri söyləmək istəyirəm:

Yeni minilliyin əvvəlində məktəb təhsilinin bir il uzadılması barədə sual fəal müzakirə olunmağa başladı. 12 illik təhsilə keçmək zərurəti bir sıra səbəblərə əsaslanmışdır:

1. Şagirdlərin sağlamlığının qorunması zərurəti. XX əsrin sonuncu onilliyində digər amillərlə yanaşı, dərslərin yükünün artması ilə əlaqədar olaraq şagirdlərin sağlamlığının keyfiyyət göstəricilərinin pisləşməsinə doğru tendensiya meydana gəlmişdir. Bir sıra fənlərdən dərslərin materialının əvvəlki həcmi saxlamaq şərti ilə dərslərin saatlarının miqdarının təxirə salınması, ev tapşırıqlarının artmasına və müvafiq olaraq, şagirdlərin həddindən artıq yüklənməsinə və nəticədə, yorulmasına gətirib çıxartmışdır. Təhsil müəssisələrində dərslərin planlarının həddindən artıq artması təlimin müəllim tərəfindən dəyişməyə və şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almağa imkan vermirdi.

Konsepsiya, fikrimizcə, mütləq 10-illik və tam orta 12-illik təhsilə keçilməsi, əmələ gələn vaxt ehtiyatının səmərəli istifadəsi, dərslərin materialının qısaldılması, həmçinin sağlamlığı qoruyan

maddi-texniki baza, erqonomik və sosial psixoloji şərait, müasir təlim texnologiyalarının tətbiqi vasitəsilə gündəlik dərslərin yükünün azalmasına şərait yaradacaqdır.

2. Ümumi təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi. Müstəqil ekspertlərin tədqiqatları şagirdlərin təlim nailiyyətlərinin müqayisəli analizi verilmiş göstəricilərə əsasən neqativ tendensiyanı üzə çıxarmışdır: bir sıra fənlər üzrə şagirdlərin hazırlıq səviyyəsində məktəb öz mövqeyini itirməyə başladı.

3. Ümumi təhsil müddətinin beynəlxalq standartları. Beynəlxalq praktikada 12-illik məktəb təhsili üstünlük təşkil edir. Bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə ümumi orta təhsil 12-14 il təşkil edir. 12-illik ümumi təhsil Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrində, həmçinin Baltikyanı ölkələrdə, Moldova, Ukrayna, Belarusiya, Özbəkistanda da qəbul edilmişdir.

4. Demografik və sosial-iqtisadi amillər. Slavyan ölkələrindən fərqli olaraq, Azərbaycanda əhali sayının artımı ilə əlaqədar məktəblərimizdə şagird sayının artması tendensiyası müşahidə olunur. Məktəbin 12-illik təhsilə keçməsi demografik artmanın nəticələrini yüngülləşdirməlidir.

Məktəbdəki təlimin üçmərhləli qalmaqı məqsədəuyğundur.

Birinci mərhələ - ibtidai təlim (əsas) 1-4-cü siniflər;

İkinci mərhələ - əsas ümumi təhsil (mütləq) 5-10-cu siniflər. Məhz bu mərhələdə tədrisə bir il əlavə olunur.

Onillik əsas məktəbdə qismən tamamlanmış təhsil nəzərdə tutulur. Belə ki, həmin məktəbin bazası əsasında tam orta ümumtəhsil və ya peşə məktəbində tədrisi davam etmək mümkün olur, şagirdlərin profil (ixtisas) seçiminə hazırlanması və gələcək təlim üsullarına, onların sosial müqəddaratını təyin etmə və öz biliyini artırmasına şərait yaradır.

Üçüncü mərhələ - orta (tam) ümumi təhsil 11-12-ci siniflər. Məktəbin yuxarı siniflərində təlimin profil (ixtisas) diferensiasiyası üzərində qurulmaqı nəzərdə tutulmuşdur (məsələn, aşağıdakı profillər üzrə: təbii-elmi, humanitar, fiziki-riyazi, ədəbi-estetik və s.).

Beləliklə, tam orta 12-illik məktəbin pedaqoji funksiyaları mövcud olan modeldən tamlığı, variativliyi, dərəcəli (səviyyəli) və profil diferensiasiyası, regionlaşması, individuallaşması və praktiki orientasiya istiqaməti ilə fərqlənməlidir.

12-illik məktəbdə orta ümumtəhsilin məzmunu və quruluş konsepsiyası ilə paralel olaraq 12-illik təhsilin fənn konsepsiyaları nəşr olunmalıdır.

12-illik təhsilə keçmiş ölkələrin təhsil konsepsiyasında fənnin (məsələn, kimya) öyrənilməsinin üç etapu göstərilmişdir: propedevtik (ümumi), əsas və profil.

Bu sahə üzrə araşdırmalar aparən mütəxəssislərin və öz təcrübəmizə istinad edərək, fikrimizcə, propedevtik mərhələdə kimyəvi biliklərin əldə olunması əsas onillik məktəbdə 1-ci sinifdən 7-ci sinifə qədər dövrü əhatə etməlidir. Bu mərhələdə kimya sahəsindən ilkin bilikləri şagirdlər “Təbiətşünaslıq”, “Əhatə dünyası”, “Həyat bilgisi”, “Təbii elmlər” və s. kimi inteqrallaşdırılmış kurslardan, biologiyanın, coğrafiyanın, fizikanın sistemətik kurslarından əldə edə bilirlər. Məktəb və ya regional komponentin hesabına kimyəvi propedevtik kursun “Kimyaya giriş” adı altında öyrənilməsi mümkündür.

Kimyanın öyrənilməsinin əsas mərhələsi əsas onillik məktəbdə 8-10-cu siniflərdə baş verir. Həmin mərhələdəki bütün ölkədəki ümumtəhsil müəssisələrinin təşkilati-hüquq formaları üçün mütləq olan kimyəvi biliklər kimya kursunun öyrənilməsi zamanı formalaşdırılır. Əsas sinifə (peşəyönümlü) ixtisas fənninin yuxarı siniflərdə öyrənilməsinin davamının əsası qoyulduğu kimi, həmçinin qeyri-kimyəvi ixtisas siniflərində kimyəvi biliklərin (standartlara uyğun) minimum mənimsənilməsinin də əsası qoyulur.

Kimyanın öyrənilməsinin ixtisas mərhələsi yuxarı tam orta 11-12-ci siniflərdə baş verir. Fənnin öyrənilməsi fərqləndirici iki variantda aparılır: əsas və ixtisas səviyyələri.

Məktəb təhsilinin məzmununun yeniləşməsi hər 10-15 ildən bir baş verir. Hazırda şagirdlərin kimyəvi təhsilinin sosial sifarişinə növbəti dəfə köklü dəyişikliyə məruz qalmışdır.

Sosial sifarişə və kimyəvi təhsilin məqsədlərinə müvafiq olaraq, məktəb kursunun əsasının məzmunu, elmi biliyin durumu və ümummədəni tərtibatın kimyəvi amilləri ilə müəyyən olunur.

Ümummədəni amillərin kimyəvi təhsildə mənasının genişləndirilməsi material və informasiya fəzanın artan “kimyəviləşməsinin” yüksəlməsi, hər bir insan üçün gündəlik həyatda kimyəvi material və preparatların istifadəsi suallarının vurğulanması, ekoloji suallarda və sağlamlığın qorunmasında kimyəvi biliklərin rolu, informasiya axınının kimyəvi məlumatlarla və terminlərlə daha da çox zənginləşməsi ilə əlaqədardır.

Pedaqoji ədəbiyyatda 12-illik təhsilə aid digər fikirlər (yanaşmalar) də qeyd olunmuşdur. Bir sıra alim və praktiklər (təcrübəçilər) təhsilin bir il artırılmasını əsas mərhələdə deyil, böyük (yuxarı) mərhələdə təklif etmişdilər, yəni 9+3 strukturunu reallaşdırmaq üçün.

Qeyd etmək lazımdır ki, 12-illik təhsilə keçmə eksperimenti cəmiyyətin bir hissəsində, həmçinin pedaqoji hissədə neqativ qarşılıb. İmzalanmış Boloniya Konvensiyasına müvafiq olaraq, 12-illik təhsilə keçmə və ya 11-illik rejimdə qalma sualı açıq qalmışdır. Qanun bütün vətəndaşların mütləq orta (tam) ümumi təhsil, o cümlədən 11-illik ümumtəhsil müəssisələrində təhsil almağını müəyyən edir.

Öncə qeyd olunan amillər yetərincə, həyat və pedaqoji təcrübəsi olan müəllimlərin subyektiv fikirləridir. Əminik ki, daim faktlara əsaslanan, dünya təhsilinin innovativ imkanlarını nəzərə alaraq tərtib olunan konseptual sənədlərin köməyi ilə təhsilimiz daha da yeni-yeni uğurlar qazanacaqdır.

Əminliklə söyləyə bilərik ki, ölkəmizdə yaradılan uğurlu təhsil mühiti və keyfiyyətli təhsilimizlə savadlı, müasir düşüncə tərzininə malik, həyat həqiqətləri ilə elmi faktlar arasında əlaqə yarada bilən vətənpərvər, ədalətli və humanist gənclər yetişdirəcək və tərbiyə edəcəyik.

ƏDƏBİYYAT

1. Əskərov A.B. və b. Kimya dərslərində yeni texnologiyalar: fəal/interaktiv təlim // SDU, Elmi xəbərlər, Sosial və humanitar elmlər bölməsi, №2. 2014, s.92-94.
2. İbrahimov F.N., Hüseynzadə R.L. Pedaqogika. I hissə. Bakı: Mütərcim, 2013, 706 s.
3. Qəhrəmanov A. Milli kurikulum “Ümumi orta təhsil səviyyəsinin yeni fənn kurikulumlarının tətbiqi üzrə” təlim kursunun iştirakçıları üçün təlim materialı. Bakı, 2012. 69 s.
4. Veysova Z. “Fəal/interaktiv təlim (müəllimlər üçün vəsait)”. Bakı, 2007. 139 s.

РЕЗЮМЕ

ОБРАЗОВАНИЕ КАК ВАЖНЫЙ КОМПОНЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Оруджев К.Дж., Ниязова А.А., Аскеров А.Б.

Ключевые слова: образование, личность, мышление, активное обучение, субъект.

В статье уделяется внимание проблемам, отвечающим современным требованиям образования. В результате целенаправленных реформ, проводимых в системе образования Азербайджана, проведения коренных (фундаментальных) изменений, интеграции в мировую систему образования, разработаны активные формы обучения, отвечающие требованиям времени, определены возможности использования новых технологий обучения для подготовки учебных пособий по предметам и модернизации учебно-тренировочного процесса. Исследованы преподавательская деятельность и пути формирования обучающихся как личностей.

SUMMARY
EDUCATION AS AN IMPORTANT COMPONENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Orujov K.J., Niyazova A. A., Askerov A.B.

Key words: *education, personality, thinking, active learning, subject.*

The article focuses on problems that meet modern educational requirements. As a result of targeted reforms in the education system of Azerbaijan , the radical (fundamental) changes, integration into the world education system developed by active learning, meeting the time requirements, identified opportunities to use new learning technologies to prepare teaching aids in the subjects and modernization of the training process. The author studies teaching activities and ways of forming students as individuals.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	16.01.2020
	Son variant	12.03.2020